

ZAPISOVANIE NÁREČOVÝCH TEXTOV V KNIŽNÝCH VYDANIACH VO VOJVODINE*

Predmetom nášho výskumu je kniha Kataríny Mosnákovej-Bagľašovej *Enike benike krikel bé*. Autorka svoju knihu nazvala ľudová slovesnosť pre deti Slovákov v Srbsku.

Autorka Mosnáková-Bagľašová pri zapisovaní nárečových textov (vyčítaniek, riekaniek, básničiek a pesničiek) nepostupovala dôsledne vo všetkých textoch. Niektoré texty sú zapísané spisovnou slovenčinou, iné zase nárečím a pri niektorých ide o zmiešanie dvoch podôb. V úvode, predslove sa žiada vysvetlenie ako sa bude zapisovať nárečový materiál. Takú kapitolu sme v knihe nenašli. Preto sa v práci pokúsime porovnať s podobnými knihami, v ktorých je zapísaný nárečový materiál a porovnáme na aký spôsob iní autori zapisovali. Ak texty tohto typu zapíšeme spisovnou slovenčinou, stráca sa prvotný zámer a cieľ autora.

Kľúčové slová: nárečové slovo, transkripcia, spisovná slovenčina.

The subject of our research will be a monograph by Katarína Mosnáková-Bagľašová *Enike benike krikel be*. The author called this memoir folk literature for Slovak children in Serbia.

Author Mosnáková-Bagľašová did not proceed consistently in all texts when writing dialectal texts (readings, rhymes, poems, and songs). Some texts are written in Standard Slovak, others in dialects, and some are mixed in both forms. In the introduction, the foreword announces an explanation of how to write the dialectal material. We have not found such a chapter in the book. Therefore, we will try to compare it with similar monographs in which the dialectal material is recorded and compare how other authors wrote. If texts of this type are written in Standard Slovak, the original intention and aim of the author is lost.

Keywords: dialectal word, transcription, Standard Slovak.

Predmetom nášho výskumu je zbierka textov z ľudovej slovesnosti Kataríny Mosnákovej-Bagľašovej *Enike benike krikel bé*, ktorá vyšla roku 2017 v Slovenskom vydavateľskom centre z Báčskeho Petrovca a v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade v edícii Včielka. Kniha obsahuje 103 strán a ilustrácie mal na starosti Miroslav Cipár. Ako podnázov knihy sa uvádza *Ľudová slovesnosť pre deti Slovákov v Srbsku*. To, čo nás zaujalo, sú texty veršov, vyčítaniek, veršovaniek, riekaniek, vinšov, pesničiek, vlastne ako sú tie texty zapísané. Ako autor Doslovu Lubomír Feldek uvádza, Bagľašová štúdiá absolvovala na Oddelení slovakistiky Filozofickej fakulty v Novom Sade. Väčšina textov, ktoré sú v spomenutej knihe, spracované boli aj v master práci *Detský folklór Slovákov v Jánošíku*. Autorka týchto riadkov bola členkou komisie pri obhajobe master práce. Preto nás prekvapuje, že v uverejnenej podobe nastali až také modifikácie textu. Možno to bol zásah ja-

* Tento príspevok je parciálnym výsledkom v rámci republikového projektu *Diskurzív menšinových jazykov, literatúr a kultúr v juhovýchodnej a strednej Európe* (178017), ktorý financuje Ministerstvo osvetly, vedy a technologického rozvoja Republiky Srbsko.

zykovej redaktorky? Prekvapuje nás aj to, že ani jednou vetou sa nespomína, že je to časť master práce.

Kniha Kataríny Mosnákovej-Bagľašovej *Detstvo našich predkov*, ktorá vyšla o rok skôr (2016) ako kniha *Enike benike krikel bé*. Je to vlastne pôvodná master práca. Keď ide o zapisovanie nárečových slov môžeme konštatovať, že sa dôsledne uplatňuje čitateľská transkripcia pri zapisovaní nárečových textov. Pri inej príležitosti sa venujeme rozboru textov v knihe *Detstvo našich predkov*. Teraz svoj výskum zameriame na knihu *Enike benike krikel bé*.

Na piatej strane autorka sa obracia čitateľovi, že má ísť von, na ulicu, na dvor, na ihrisko hrať sa... „Ak náhodou nebudeš vedieť, ako sa tam zabaviť, ponúkame Ti túto veselú a pestrofarebnú knižku, plnú starodávnych hier a rozprávok, ktoré síce trochu zapadli prachom, ale predsa ani dodnes nestratili svoj pôvab.“ (Mosnáková-Bagľašová 2017) V knihe sa striedajú piesne, rozličné vyčítanky, riekanky, veršovanky, rečňovanky, vinše a hry. Autorka v texte vysvetľuje ako sa uvedená hra hrá. Text je vytlačený čiernou farbou. Potom nasleduje text piesne, riekanky, vinša, rečňovanky, ktorý je vytlačený červenou farbou. Nás zaujal text vytlačený červenou farbou. Vo väčšine sú to texty, ktoré majú nárečovú podobu (ide o stredoslovenské nárečie z Jánošika, Aradáča a Kovačice). Na šiestej strane je zapísaný text piesne, ktorú deti spievajú pri hre takto:

My sme deti veselé,
radi sa mi zaihráme,
radi si mi zaspievame,
ale teraz nič neznáme.

Po prečítaní uvedených veršov dostali sme sa do pomykova, či sú verše zapísané v spisovnej slovenčine alebo nárečím. Žiaľ, musíme konštatovať, že na položenú otázku ako lingvistka nemôžeme dať odpoveď. Je to nejaká zmiešanina, spisovného jazyka a čiastočne nárečia. Ale nie sú dodržané a uplatnené ani pravidlá nárečovej transkripcie. V druhom a treťom verši príslovka radi je napísaná s mäkkým *i* a osobné zámeno pre prvú osobu množného čísla v prvom verši v spisovnom jazyku a v druhom a treťom verši podľa uvedeného zápisu ide o osobné zámeno pre prvú osobu v datíve kratší tvar (ak je text zapísaný spisovnou slovenčinou).

Ďalšia pieseň na siedmej strane je zapísaná takto:
Ja mám v ľavej nohi trna, trna, trnavičku
ja mám v ľavej nohi trna, trna, trn.
De máš trn, de máš trn?
Chodila som po hájičku,
trhala som trnavičku,
ja mám v ľavej nohi trna, trna, trnavičku
ja mám v ľavej nohi trna, trna, trn.

V uvedenej piesni sú nárečové slová a tvary: nohi, de, trn. Pod uvedenými veršami sa uvádzajú noty s textom piesne. Tu je už iný zápis: uvedené nárečové slová zostávajú, ale aj: d'ě, choďila ide o uplatnenú nárečovú transkripciu (takto sa uvádza aj v master práci). Malý čitateľ a možno aj rodičia, po prečítaní uvedených veršov, si môžu položiť otázku prečo je tu teraz mäkkéň. Rovnako je zapísaný text v notovej

časti piesne na s. 24 Gúľalo sa, gúľalo, červenovo jablčko, ňehňevaj sa, má milá, mé milé srdečko. Po notovej časti uvádza sa text piesne bez vyznačenia mäkkosti v slove nehnevaj. Na 26. strane pod notami vo veršoch piesne vyznačená je mäkkosť spoluhlások ľ, ň:

Zeření je petržľaňík, červená je mrkvička.
Mám frajera visokiho a ja som maľičká.

Kým v texte piesne bez nôt uvedená mäkkosť nie je vyznačená. Aj ďalej v knihe v notovej časti vo všetkých slovách dôsledne sa vyznačuje mäkkosť spoluhlások d', t', ľ, ň: s. 29 (žeňilo), s. 45 (ďjeťa, doňesjem, ťi, miľi), s. 46 (usňi), s. 46 (buďe, ťebou, spaťi, buďem, koľembaťi), s. 59 (pšeničku, vivol'ľi, prepeličku, ňemá, podťe, d'eti), s. 71 (ňeškavdá, d'e, kostofe), s. 73 (ľinder), s. 79 (id'e, ul'ici, ňim, dohoňim, prídeš, ťi), s. 86 (prepl'etá), s. 91 (gazd'iná, ňedáš). V časti, keď sú verše pesničiek zapísané bez nôt, uvedená mäkkosť spoluhlások nie je vyznačená.

Pri zapisovaní nárečových textov uplatňuje sa tzv. transkripcia. V *Slovníku slovenských nářečí I A-K* (1994) na s. 41 sa uvádzajú pravidlá nárečovej transkripcie, ako sa v dialektologických textoch zapisujú jednotlivé grafémy. V slovníku sú jednotlivé heslá zapísané podľa tzv. verejnej čitateľskej transkripcie. Podľa uvedených pokynov mäkké spoluhlásky d', t', ľ, ň sa označujú dôsledne. Podľa uvedeného slova d'e, choďila v piesni zo siedmej strany sú zapísané podľa pravidiel nárečovej transkripcie. Teda, ak autorka mala v úmysle uplatniť nárečovú transkripciu, mienime, že mala dôsledne postupovať pri uplatňovaní nárečovej transkripcie. V roku 2010 profesorka Anna Marićová uverejnila monografiu *Slovenská nárečová lexika Starej Pazovy* (Marićová 2010). Uvedieme niekoľko príkladov ako autorka zapísala vo svojom slovníku mäkkosť spoluhlások d', t', ľ, ň: *obďal'eční* (Marićová 2010: 118), *pláťenko* (Marićová 2010: 137), *sil'it'* (Marićová 2010: 164), *taňečník* (Marićová 2010: 190). Dialektológiou vo vojvodinskom prostredí sa zaoberal univerzitný profesor Daniel Dudok. Uverejnil viacero monografií, ale uvedieme dve a z nich aj ukážky, ako zapísal nárečový materiál: *Čítanka nárečových textov Slovákov v Bácske, Banáte, Srijeme a Slavónsku* (Dudok 2010) a *Nárečie Aradáča v Banáte na pozadí vzniku a vývinu obce* (Dudok 2013). Okrem iného dialektológ profesor Daniel Dudok uvádza v uvedených monografiách aj ukážkové nárečové texty a „nárečový materiál zaznačuje spôsobom, aký sa uplatňuje v slovenskej dialektológii.“ (Dudok 2013: 14) Autor uvádza, že graficky sa označuje mäkkosť každej spoluhlásky, keď sa tak vysloví: *d'ed'ina, d'ňa*, (Dudok 2013: 84), *kľepotať, jeľem, jasľe* (Dudok 2013: 87), *uhl'ia, ul'ic, veťerňík* (Dudok 2013: 96). Nárečové texty sú zapísané aj v *Praktickej dialektológii* (Múcsková - Muziková - Wambach 2012). Aj v uvedenej vysokoškolskej príručke sa dôsledne zapisuje mäkkosť spoluhlások d', t', ľ, ň. Uvedieme niekoľko ukážok zo stredoslovenského nárečia ňemohľi, ňigďe, prasľicu, d'ioučence, smet'i, ňekcela, sľepie (Múcsková et al. 2012: 91). Mienime, že autorka Mosnáková-Bagľašová pri zapisovaní piesní mala postupovať dôsledne, buďto vyznačovať mäkkosť spoluhlások alebo nie. Alebo jednoducho napísať v úvode knihy ako sa bude postupovať pri zapisovaní nárečového textu.

Pri vernej čitateľskej transkripcii pri zapisovaní samohlások krátkych a dlhých v stredoslovenskom nárečí sa nezapisujú grafémy y, ý, ä (Slovník slovenských nářečí I 1994: 41, Marićová 2010: 15). V spomínanej knihe na s. 10 text rečňovanky, ktorý sa rieka pri hre, je zapísaný takto:

Čulababa kde ťa vedieme?
 Do kúta!
 Čo tam vidíš?
 Kohúta!
 Akího?
 Pekního!
 Chytaj si ho!

Uvedený text rečňovanky zaradujeme do nárečových textov podľa opytovacieho zámena akího a prídavného mena pekního. Podľa *Slovníka slovenského nárečia I* (Slovník slovenských nárečí I 1994: 759) opytovacie zámeno kde v stredoslovenskom nárečí má tvar de. Rovnako tak aj sloveso chytaj podľa čitateľskej nárečovej transkripcie zapíšeme chitaj.

Podľa uvedeného pravidla o zapisovaní samohlások v nárečových textoch navrhujeme zapísať aj uvedený text na strane 14:

Deti: Jastrab, jastrab, čo kceš?
 Jastrab: Mäso.
 Deti: My ti ho nedáme.
 Jastrab: Ja si ho zoberiem!

Tzv. široké ä pri nárečovej transkripcii sa nezapisuje, ale obyčajné e a rovnako tak aj zámeno pre prvú osobu množného čísla my s mäkkým i. Na nárečový text odkazuje sloveso *kceš*. Pri zapisovaní samohlásky široké ä autorka nepostupovala dôsledne. V predchádzajúcom príklade sme uviedli zápis podstatného mena s ä (mäso) a na s. 50 s obyčajným e:

Jeden, dva, tri, štyri, peť,
 čo dáš, mamko, čo dáš jest'?
 Zemiaky pečené,
 len sú málo mastené.

Autorka uvádza, že ide o vinš, ktorý si zavinšujeme pred jedlom. Z lingvistického hľadiska okrem peť a mamko všetky uvedené slová sú zapísané v spisovnej slovenčine. Tvar mamko sa uvádza v *Slovníku súčasného slovenského jazyka* (Slovník súčasného slovenského jazyka 2015: 71) ako zastaraný výraz. V slovníku okrem iných príkladov uvádza sa aj príklad z ľudovej piesne. Ak by sa spisovné podoby pretransformovali do nárečia, rým by sa neporušil. Teda dôsledne dodržiavať buď spisovnú podobu, alebo nárečovú podobu. Presne vieme, že v stredoslovenskom nárečí nemáme tvar jeden ale edom, nie zemiaky ale krumpľe, prídavné mená ženského rodu v nominatíve množného čísla majú zakončenie na -ie: pečenie, masťenie. Obyčajné e (svetimu, svetí) je zapísané aj v piesni na s. 96:

Kiselica kiselá, kde si kľúče podela,
 hľadala som, hľadala,
 ta dala som, ta dala,
 svetimu Ďurovi.
 Svetí Ďuro vstávaj,
 kľúče odberávaj.

Na nárečovú podobu odkazuje tvar datívu jednotného čísla mužského prídavného mena na -imu. Na transkribovanú podobu odkazujú lexémy kiselica, svetí. Žiada sa úprava zámena kde do nárečovej podoby stredoslovenského nárečia d'e a sloveso vstávajú → stávajú. Obyčajné e je zapísané aj na strane 42: Pred potokom, za potokom peť kôp konopí. Na s. 65 sa vyskytla samohláska široké ä, ale v tomto kontexte ide o spisovnú podobu jazyka, autorka píše Naučme sa naspamäť... Uvádžeme niekoľko príkladov zápisu samohlásky ä u Maričovej: mesoví (Maričová 2010: 103), peta, petore (Maričová 2010: 134). Keď ide o zapisovanie tvrdého a mäkkého y/i strieda sa to v knihe aj tak, aj tak, od začiatku do konca.

Prídavné mená v stredoslovenskom nárečí podľa Múcskovej (Múcsková et al. 2012: 91) v genitíve a datíve jednotného čísla mužských podstatných mien (a v A, jednotného čísla životných podstatných mien) a podstatných mien stredného rodu majú koncovky -iho, -imu (dobriho, dobrimu, cudziho, cudzimu) teda, tvrdého a mäkkého vzoru. Uvedená konštatácia je zaznamenaná aj v analyzovanej knihe autorky Kataríny Mosnákovej-Bagľašovej aj v predchádzajúcej ukážke (svetimu, stariho s. 96) a v ďalších: pekniho (s. 10), noviho (s. 12), vysokiho (s. 25). Nominatív a akuzatív množného čísla mužských, ženských a stredných prídavných mien so zakončením na -ie: zlatie, štrbatie (s. 14), malie (s. 19). Nominatív jednotného čísla prídavných mien stredného rodu so zakončením na -uo: drobnuo, miluo (s. 45), na s. 25 máme zápis so -vo: červenvo. V ďalších textoch rečovníek, pesničiek, veršovaniok tvary prídavných mien sú zapísané v spisovnej podobe, napr.: veselé (s. 6), čistý (s. 19), milé (s. 25), špatné (s. 34) a pod.

Vo vinši na 77. strane je zapísané takto:

Ja viem, čo vy tu čakáte,
že vy prázdne hurky máte,
polievku si zachlípajte,
veď je dobrá, rezancová,
korením je posypaná,
kuchárke ju uvarili,
aby ste ju vi užili.
Pán starejší, prímté vďačne!

Do nárečového textu uvedený vinš zaraďuje tvar podstatného mena ženského rodu v nominatíve množného čísla kuchárke, sloveso prímté a hovorové slovo hurka. Keď ide o zapisovanie y a i tu máme v prvom a v druhom riadku pri osobnom zámene pre druhú osobu množného čísla spisovný zápis s ypsilonom a v predposlednom riadku s mäkkým i. Ak by sme uvedený vinš transformovali do nárečovej podoby vyznelo by to takto: prázdne→prázňe, hurky→hurke, polievku→poľiouku, veď→ve, vďačne→ďačne.

Dvojhlásky ia, ie, iu pri čitateľskej nárečovej transkripcii sa zapisujú ako v spisovnom jazyku a nie ako je: čjerno (s. 71), takje (s. 86). Dvojhláska ô sa zapisuje ako uo a nie ako vo nvoškami, nvoške (s. 86). Uvedený zápis sa vyskytol ako zápis pod notami, kým na nasledovnej strane (s. 87) zapísané sú verše s dvojhláskou ô ako v spisovnom jazyku:

Tam hore, tam dolu beží zajac,
prepletá nôžkami ako najviac.
Aj ja by tak prepletala,

keby takie nôžke mala,
ako zajac, ako zajac.

Na nárečovú formu poukazujú tvary ukazovacieho zámena takie a množné číslo podstatného mena ženského rodu nôžke (keďže sa základ končí na spoluhlásku -k). Aby pieseň bola zapísaná v nárečovej podobe, bolo potrebné zapísať takto: nôžkami→nuožkami, by→bi, keby→kebi, nôžke→nuožke. V niektorých textoch autorka zapísala dvojhĺasku ô: pomôže, pomôž (Mosnáková-Bagľašová 2017: 30), kôp (tamže 42), pôjda (tamže 49), vôkol (tamže 50), vrkôčky (tamže 52). Uvedieme niekoľko príkladov ako dvojhĺasku ô zapísala profesorka Marićová: nuoška, nuota (Marićová 2010: 116), buob, buoboviňa (Marićová 2010: 32), kuom, kuorka (Marićová 2010: 92). V niektorých pozíciách, tam kde sa v spisovnom jazyku vyskytuje dvojhĺaska ô, môžeme mať v stredoslovenskom nárečí dlhé ó: stóu (Marićová 2010: 172). Dvojhĺaska ô je zapísaná aj v texte na 35. strane:

Slimák brnák, vystrč rožke
na parôžke,
ak nevystříš, puknem ťa o zem,
bude z teba kázeň.
Slimák Janko vindi von,
ak nevindeš von, podpálím ti dom,
a ty zhoríš v ňom.

To, čo nám v prvej chvíli upútalo pozornosť, bol zápis dvojhĺasky ô v slove parôžke. Ďalšie, čo sme si všimli, je tvrdé y pri vystrč, nevystříš, ty a potom s mäkkým vindi, nevindeš. Nárečové podoby slov rožke, parôžke, vindi, nevindeš, brnák. V uvedenej piesni ide o striedanie textu zapísaného v spisovnej podobe a v nárečovej. Nárečová transkripcia sa dala uplatniť v slovách vistrč, paruožke, nevistrčíš, kázem, ti. Neživotné podstatné mená mužského rodu a podstatné mená ženského rodu, ktorým základ sa končí na spoluhlásky k, h, ch v nominatíve a akuzatíve množného čísla v stredoslovenskom nárečí majú zakončenie na -e. V uvedenej vyčítanke sa vyskytli príklady spomenutej charakteristiky: rožke, parôžke a sú aj ďalšie príklady hrnčoke (s. 19), gazdinke (s. 19), stoučoke s. (64), kuchárke (s. 77).

Pravdepodobne aj riekanka na stranách 16. a 17. je upravená nárečová podoba do spisovného jazyka, lebo sa vyskytla podoba príde (vyznačená mäkkosť spoluhlásky pred e) a kušniar.

Ťap, ťap, ťapušky, išli mačky na hrušky podriapali kožušky, povešali na vráta, popadali do blata, príde kušniar popláta.	Ťap, ťap, ťapuške, iši mačke na hruške podriapaŭi kožuške, povešaŭi na vráta, popadaŭi do blata, príde kušniar popláta.
---	--

Keďže sa v úvode a doslove uvádza, že ide o starodávne hry z Jánošíka, Aradáča a Kovačice určite budú tvary: ťapuške, hruške kožuške. Z ľavej strany sme uviedli text z knihy *Enike benike krikel bé* a vedľa neho text transformovaný do čitateľskej nárečovej transkripcie.

Na nárečovú podobu veršov pripomína aj tvar podstatného mená mlinčoku, máčok, koláčok na strane 17. Aj podstatné meno mlinčok je napísané s mäkkým i. Ostatné tvary vo veršoch majú spisovnú podobu:

Cicúšky – macúšky kde ste boli? V mlinčoku. A čo ste robili? Koláčiky piekli. Prišiel máčok, zjedol koláčok, šic, duko, šic, šic, šic!	Cicúške – macúške d'že s'te boľi? V mľinčoku. A čo s'te robil'i? Koláčike piekl'i. Prišou máčok, zedou koláčok, šic, duko, šic, šic, šic!
--	---

Odporúčame aj ostatné tvary upraviť do nárečovej podoby aby sme nemali zmiešavinu spisovného jazyka a nárečia. Z ľavej strany sme uviedli podobu veršov z knihy a z pravej strany transkribovanú podobu veršov.

V hre na strane 19. pomenovanej hra na hrnčoke (už samotný názov je v nárečí) prvé dva riadky v rečňovanke sú zapísané v nárečí: Kupujem, kupujem hrnčoke stále, gazdinke predajte, čo akie malie. V ďalších dvoch veršoch sa strieda nárečová a spisovná podoba jazyka:

Veliký i malučký, deravý, čistý,
ak ja driou dobehnem, bude moj istý.

Pod rečňovankou je text, v ktorom autorka vysvetľuje ako sa uvedená hra hrá. Dva razy sa vyskytla nárečová podoba hrnčoke hrnčok, ktoré sú zapísané iným typom písma, italicom, a dva razy spisovná podoba hrnček a k hrnčeku. Odporúčame byť dôsledný pri používaní tvarov, lebo malý čitateľ sa dostane do pomykova. Názov vyčítanky na 24. strane *Ide kacúr* je v nárečovej podobe, žiada sa úprava spisovnej podoby slov: pieseň, jeden do nárečovej podoby: pesem, edom a pri osobnom zámenne namiesto ty → ti: Id'ě kacúr po rebríku, naťahuje harmoniku. Akú pesem hrá, kto z vás ju pozná? Edom dva, tri, povedz mi to ti!

L-ové prídastie v tvaroch minulého času mužského rodu v stredoslovenskom nárečí má zakončenie na -u oproti spisovnej podobe na -l. Pri zapisovaní podľa verejnej čitateľskej transkripcie píše sa s koncovým -u. V analyzovanej knihe sme zaznamenali dvojaký zápis, s koncovým -u: šiu (s. 32), najšou (s. 49), strčiu, zlomiu (s. 50, s. 90), nekradou, uchmatou (s. 94). Druhý zápis l-ového prídastia autorka zapísala s koncovým -v: prevrhov, zadrhov (s. 49), zannahav (s. 73). Podľa pokynov dialektológov (Múcsková et al. 2012, 87) l-ové prídastie minulého času zapisujeme s koncovým -u. Slovesá majú zakončenie na -uvať oproti spisovnému -ovať. V skúmanom materiáli sme zaznamenali tieto príklady: bubnuvať, tancuvať (s. 73), gajduvala, tancuvala, vikezuje (s. 75).

Pri verejnej čitateľskej transkripcii sa píše aj asimilačné a neutralizačné zmeny na rozhraní a na konci slov podľa výslovnosti. Zápis podľa uvedených pravidiel sme zaznamenali na s. 59 (zme), s. 68 (povec), s. 73 (f sobotu, nigda). Považujeme, že pri takomto zápise, vyznačovať spodobovanie, veľmi by pomýlilo čitateľov. Odporúčame dodržiavať uvedené pravidlo pri vedeckých štúdiách a ukázkových textoch z dialektológie.

V stredoslovenských nárečiach spoluhlásková skupina *str-* na začiatku slova sa zjednodušuje na *sr-*. V uvedenej zbierke zjednodušovanie sme nezaznamenali, spoluhlásková skupina bola zapísaná ako v spisovnej slovenčine: *streda* (s. 83). Rovnako aj spoluhlásková skupina *-zdn-* vnútri slova v stredoslovenských nárečiach sa zjednodušuje na *-zn-*. V našom výskume sme zjednodušovanie spoluhláskovej skupiny nezaznamenali, vyskytla sa spoluhlásková skupina *-zdn-* ako v spisovnej slovenčine (prázdne s.77).

To, čo upútalo našu pozornosť, sú aj vlastné mená, ktoré sa vyskytli v analyzovaných textíkoch. Vo väčšine to boli mená, ktoré sa bežne vyskytujú v textoch uvedeného typu. Dievčenské mená v základnej, deminutívnej a hypokoristickej podobe: *Anka* (s. 12, s. 40), *Anička* (s. 30), *Zuzana* (s. 81), *Mariša* (s. 81), *Mara* (s. 92), *Eva* (s. 86), chlapčenské: *Adam* (s. 86), *Abrahám* (s. 86), *Janko* (s. 35), *Janík* (s. 61), *Jano* (s. 51), *Janko Mrkvička* (s. 48), *Martin* (s. 33), *Paľko* (s. 47), *Đuro* (s. 96), *Đuro Bažal'a* (s. 62), *Peter* (s. 59). Prekvapili nás tvary *Elenka* (s. 37) a *Zdenko* (s. 47), ktoré v minulosti neboli až tak bežné, že sa dostali do rozličných ľudových tvarov. Možno tu ovplyvnili aj informátori, ktorí svojim deťom dali spomenuté mená a tak sa dostali do textov. Nezvyčajne na nás zapôsobilo zemepisné vlastné meno *Holič*, ktoré sa vyskytlo vo vojvodinskom kontexte: *Holič Holý holi holiča z Holiča* (s. 42). Možno tu išlo o modifikáciu vety z pera autorky. Určite na položenú otázku odpoveď nám môže poskytnúť jedine autorka.

Knihu *Enike benike krikel bé* autorky Kataríny Mosnákovej-Bagľašovej oceňujeme pozitívne. Sú v nej zozbierané a zapísané vzácne texty, ktoré už zriedka poznajú mladšie generácie. Keďže v súčasnosti je čoraz menej informátorov, ktorí poznajú verše, pesničky, rečňovanky, riekanky, vinše, ktoré sú zaznamenané v knihe, to iba zvyšuje na jej hodnote a význame. Vzácna zbierka nárečového materiálu by určite získala na vyššej kvalite, keď by autorka alebo vydavateľ napísali predslov, v ktorom by odôvodnili zapisovanie nárečových textov. Určite by získala na kvalite aj vtedy, keď by pri zapisovaní nárečového materiálu autorka a vydavateľ konzultovali odborné publikácie z dialektológie a v neposlednom rade odborníkov z tejto oblasti. Jazyková redaktorka, ktorá sa podieľala pri vydaní knihy, má nepochybne dlhoročnú skúsenosť v uvedenej oblasti, ale zrejme neprihliadala na verejnú čitateľskú transkripciu.

O každom texte v knihe sa dá osobitne hovoriť. Pri zápise každého textu nastali určité zvláštnosti, odklony pri zápise, ktoré navrhujeme transkripciou upraviť a pozmeniť podobu.

Už v samotnej knihe nárečové texty sú zreteľne vyčlenené inou farbou – červenou, od ostatného textu. Jednoducho bolo potrebné napísať, že piesne, básničky, rečňovanky, vyčítanky, vinše sú zapísané v stredoslovenskom nárečí a rozhodnúť sa, či použiť čitateľskú nárečovú transkripciu alebo nie. V prípade, že by sa autorka a vydavateľ nerozhodli pre transkripciu, považujeme, že všetky texty by mali byť zapísané jednotne. Pretože ide o nárečové texty, pri zapisovaní by sa nemalo používať tvrdé dlhé a krátke *y*, grafémy pre široké *ä*, *ô*.

Ďalej pri zapisovaní rečňovaniiek, piesní, riekaniiek, vinšov a iných veršov odporúčame postupovať jednotne – používať nárečovú podobu a nestriedať so spisovnou.

Notovú časť v knihe oceňujeme pozitívne. Je to vlastne pomôcka pre deti a rodičov, aby si mohli uvedené pesničky zaspievať a podľa možnosti aj zahrat' na hudob-

nom nástroji. Len predtým by bolo potrebné zjednotiť zápis piesní – textu pod notami a textu pred alebo po notovej časti.

Vyznačovať spodobovanie spoluhlások v slove, na konci slova a na rozhraní slov v zbierke neodporúčame.

Rovnako tak treba brať do ohľadu aj skutočnosť, že aj informátori pri podávaní nárečového materiálu mohli byť ovplyvnení tým, že ich informácie sa zaznamenávajú a snažili sa používať spisovnú podobu jazyka. Preto vždy treba zdôrazniť podávateľom informácií, aby používali nárečovú podobu jazyka.

Keď by sa uvedené pokyny napísali v úvode pre rodičov, starých rodičov, učiteľov a tých, ktorí budú knihu čítať svojim deťom a vnúčatám, nenastali by žiadne pochybnosti u čitateľov.

Neanalyzovali sme všetky texty v knihe *Enike benike krikel bé* kvôli priestorovému obmedzeniu.

Literatúra

Dudok, Daniel. Čítanka nárečových textov Slovákov v Báčke, Banáte, Srieime a Slavónsku. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum, 2010.

Dudok, Daniel. Nárečie Aradáča v Banáte na pozadí vzniku a vývinu obce. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum, 2013.

Marićová, Anna. Slovenská nárečová lexika Starej Pazovy. Stará Pazova: Kanadem, 2010.

Múcsková, Gabriela, Muziková, Katarína, Wambach, Viera: Praktická dialektológia. (Vysokoškolská príručka na nárečovú interpretáciu. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Wien: Institut für Slawistik der Universität, 2012.

Mosnáková-Bagľašová, Katarína: Detstvo našich predkov. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum, 2016.

Mosnáková-Bagľašová, Katarína: Enike benike krikel bé. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum, Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2017.

Slovník slovenských nárečí I A-K. (red. Ivor Ripka). Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1994.

Slovník súčasného slovenského jazyka m-n. (red. Alexandra Jarošová). Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2015.

Ana Makišova

ZAPISIVANJE DIJALEKATSKIH TEKSTOVA U IZDANJIMA KNJIGA U VOJVODINI

Rezime

Predmet našeg istraživanja je bila monografija Katarine Mosnakove Bagljašove *Enike benike krikel be* stihovi pesama, pesmica, brojalice, rima. Analizirali smo način na koji su zapisani navedeni tekstovi, pošto je to u suštini dijalekatski materijal (tekstovi srednjeslovačkog dijalekatskog tipa iz Banata: Janošika, Aradca i Kovačice). Bagljašova prilikom zapisivanja dijalekatskog materijala nije postupala dosledno, to je neka kombinacija zapisa standardnim jezikom a delimično i dijalekatski zapis. Ni pravila dijalekatske transkripcije se ne primenjuju dosledno. Pozitivno ocenjujemo monografiju Enike, benike krikel be. Sakupljeni i zapisani su dragoceni tekstovi koje mlade generacije i ne poznaju. Zbirka dijalektološkog materijala sigurno bi dobila na kvalitetu kada bi autor ili izdavač napisao predgovor u kom bi obrazložio zapisivanje dijalektoloških tekstova. Takođe autor ili izdavač imao je mogućnost da konsultuje stručne publikacije iz dijalektologije i lingviste o zapisivanju dijalekatskog materijala.

Cljučne reči: Enike benike krikel be, dijalekatski zapis, standardni jezik, slovački jezik, transkripcija.